

PÓSA LAJOS
(1850-1914)

Fiatal korától mindhaláláig és még azután is néhány évtizeden át az egész ország "Pósa bácsi"-ja volt. Senki se vette, nem is vehette komolyan, de közben mindenki szeretve és mosolyogva tisztelte. Bródy Sándor, a nagy hatású író, az egész modern hazai irodalom ösztönzője, és Hermann Ottó, a vele kortárs tudomány egyik főalakja együtt tartotta és hirdette kulturális életünk egyik főalakjának. A gyermekekhez szóló magyar irodalom klasszikusai - Benedek Elek, Sebők Zsigmond, majd Móra Ferenc is - mesterüknek és példaképüknek tudták. Az akkoriban - és még jó ideig - oly népszerű "magyar nóta" legművészei mesterei - Dankó Pista, Lányi Géza - főként az ő dalait zenésítették meg (állítólag több mint 400-at), de még a fiatal Bartók Béla is öt Pósa-versből csinált magyar nótát.

Kétségtelen: a kiegyezés és az első világháború közti közel fél évszázadnak, a "millenniumi évtizedek"-nek olyan jellegzetes irodalmi alakja volt, aki nélkül hiányos volna a kor összképe. Erre a korszakra egyszerre és egyformán jellemző Budapest polgárosodása, világvárosiasság felé törekvése, az ipar és a kereskedelem példátlan lendületű fejlődése, és közben az alaposan elmaradt falunak és népének idilli eszményesítése. A társadalomban egymás mellett és egymástól függve odafent az arisztokrata nagybirtok és a polgári nagytőke osztozkodása a hatalomban, odalent a falusi zsellérség és a nagyvárosi munkásság versengése a nyomorban: a polgárok dzsentrikedése és a nemesurak hangzatos liberalizmusa, mint egymást kiegészítő játék... És mindehhez egy zengzetes magyarkodás és egy "Ferenc Jóská"-t éltető Habsburg-lojalitás olyan összhangja, amely az úri kaszinók és a falusi kocsmák falán egymás mellé akasztja a Bécsben lakozó Ferenc József császár-király és az örökre számkivetett Kossuth Lajos képét, mindenesetre közénk függesztve Deák Ferencet is, a bölcs kiegyezés géniuszát. Ebben a társadalom meghatározta légkörben az európai irodalmi kultúrának színes palettája fejezi be a lezárult évszázadokat és készíti elő a máig is bontakozó jövődőt. Egyszerre érvényes és népszerű Jókai zengő, színpompás romantikája, Szigligeti, Csepreghy, Tóth Ede népszínműveinek táncos-szerelmes-betyáros álfalusi álidillje, Csiky Gergely és Mikszáth Kálmán kedélyességében is fanyar realizmusa, Bródy Sándor, Gárdonyi Géza és az induló Móricz Zsigmond modern igényű naturalizmusa. De - tudjuk - Bródy naturalizmusának Jókai az eszményképe, Gárdonyi és Móricz naturalizmusa a népszínművek világából indul. És valamennyiük hátterében ott hegedül Dankó Pista, és a Dankó-dallamokra grófok, bankárok, állami és vármegyei tisztviselők, gabonaüzérek és sarki fűszerezsek, falusi kocsmában borozó kis- és nagygazdák, külvárosi kocsmákban söröző vagy pálinkát ivó gyári munkások egymással versengve énekelték Pósa Lajos verseit. Ezekben a versekben semmi eredeti nem volt, elképzelt falusi fiatalok boldog vagy szomorú szerelemről vallottak, mindig igen szemérmesen, de igen választékos nyelven és hibátlan versformákban. A nótára vágyó felnőtteknek Pósa Lajos olyan két- vagy háromszakaszos költeményeket írt, amelyekben semmi olyan nem volt, amiről egy kritikus igény akár azt mondhatta volna, hogy rossz, akár azt, hogy jó. Nem volt ő se dicsérhető, se kárhoztatható: pontosan kellő nótaszövegíró volt. Ez nagyon is megfelelt a muzsikuskoknak,

hogy olyan zenét szerezzenek hozzá, amelyet tehetségük lehetővé tett. Jó volt ez a maga nemében kiváló Dankónak is, jó volt a lángelmének, Bartóknak is. Ez a helyzet maga is helyet biztosított volna Pósa Lajosnak, ha nem is a költészetben, de az irodalmi kultúrában. Költői és irodalomtörténeti rangját azonban a kisgyermekekhez szóló költészet és a legkisebbeknek szerkesztett irodalmi lap adta. Ennek korszakmeghatározó nagy alakja lett és maradt.

Amolyan módosabb Gömör megyei parasztcsaládból származott, amelynek körében, ha egy fiúgyermek a szokottnál okosabbnak látszott, jó tanulónak bizonyult a kisiskolában, azt tovább taníttatták Rimaszombatban, vagy felsőbb osztályok elvégzésére már Sárospatakon, hátha pap, ügyvéd vagy tanár lesz belőle. Pósa Lajos végül is Pestig tanulta fel magát. (Még nem Budapestig, mert mire a három parti város Budapestté egyesült, már zsebében volt a tanári diploma.) Rövid ideig tanított is az akkor egészen újfajta középiskolákban, amelyet "reáltanodá"-nak, majd hamarosan reáliskolának neveztek. De már 1870-től - tehát 20 éves korától - cikkei és versei jelentek meg. Hamarosan kiderült, hogy igen jó munkatárs az újságszerkesztőségekben. Az ilyenekre igen nagy szükség volt a gyorsan fejlődő nagyobb vidéki városok sajtóéletében. Pósa a tanítást hamarosan felváltotta az újságíróssággal. De úgy lett becsült újságíró, majd mindvégig nagyrabecsült szerkesztő, hogy lelke mélyéig megmaradt tanítónak, méghozzá a legkisebb gyermekek tanítójának. Később szeretetteljes gúnnyal mondogatták, hogy igazi férfieszménye a falusi óvodásfiú. Mesékben, példalózásokban és főleg költeményekben ezeket a legifjabbakat akarta és tudta tanítani becsületre, hazaszeretetre, a természet szépségének szeretetére, a szép versek élvezetére. 1881-től 1889-ig a Szegedi Napló munkatársa, szerkesztője volt. Magát a lapot is a vidéki jelentéktelenségből az országos érdekességig fejlesztette, és létrehozott benne egy ifjúsági rovatot, amelyért kisgyermekek szülői országszerte vásárolták. Jól tudta felismerni a megfelelő fiatal munkatársakat. Ennek az ifjúsági rovatnak a színvonalát jelzi, hogy ott indult írói útjára Gárdonyi Géza, Benedek Elek, Sebők Zsigmond. Később mindhárman nemcsak mint idősebb barátjukra, de mint nevelőjükre is néztek Pósa Lajosra. Ott ültek kávéházi asztalánál is, majd a következő évtizedben már Budapesten az akkori Orient kávéház "Pósa-asztalá"-nál, amelynek akkor már Bródy Sándor is állandó beszélgető-vitatkozó-anekdotalizáló alakja volt (Gárdonyi révén került a körbe, Bródy és Gárdonyi kezdetben Egerben a tanítóképző iskola padjain osztálytársak voltak).

A nagy fordulat Pósa életében is, a magyar ifjúsági irodalom történetében is 1886-ban történt, amikor összegyűjtve addig írt és különböző újságokban megjelent ifjúsághoz szóló költői műveit, a híres fővárosi kiadóvállalat, a Singer és Wolfner "Gyermekversek" címen kiadta. Az eddigi, általában túl gügyögő és gyakran igen ostoba gyermekeknek írt versikék után végre szép irodalmi nyelvű művészien jó és jól mondható, esetleg alsó iskolákban szavalható versek kerültek a magyar kisfiúk és kislányok kezébe. - Persze, hogy nem forradalmi újdonságokról, hanem közkeletű erényekről, legáltalánosabb tudnivalókról szólnak ezek az azonnal érthető versek. De közönségük is az a korosztály volt, amely akkor kezdte tanulni az ábécét és a kisegyszeregyet. Sőt még azoknak is meg kellett érteniük, akiknek a "dedó"-ban felolvasták, minthogy a legelső leírandó szóapróságokat, az "úr ír"-t is csak jövőre kezdik tanulni. (Aki nem tudná, "dedó"-nak az óvodát nevezték, idáig kopott le a kapunál olvasható "kisdedóvó" felirat. Az "úr ír" pedig a legrégebbi elemi iskolák első osztályában a legelső, még palatáblára írandó szöveg volt.)

Hogy a kiadó ötlete volt-e, hogy Pósa Lajos szerkesszen hetilapot a gyermekek számára, vagy ő ajánlotta-e a Singer és Wolfner cégnek, nem tudjuk. Annyi biztos, hogy 1889-ben, 39 éves korában Budapestre költözött, megalapította és haláláig - 35 éven át - szerkesztette az "Én újságom" című, mindvégig országszerte kelendő, hetenként megjelenő, kifejezetten a kisgyermekekhez szóló újságot. És derűsen, ötletes csevegések közt volt vezéralakja a kávéházi "Pósa-asztal"-nak, ahol időnként az ország legtekintélyesebb írói és újságírói is szívesen elbeszélgettek, és adtak gyerekeknek szóló kéziratokat az "Én Újságom" számára. Pósa Lajos legfőbb jelentősége, hogy rangot adott az ifjúsági irodalomnak. Írók, költők, tudósok versengtek, hogy ifjúsági szerzőnek ismerjék el őket a gyermekek is, a kávéház törzsasztalánál

ülők is. - Pósa idővel megnősült, felesége Andrássy Anna Livia 25 évvel volt fiatalabb nála, igen szép, kedvesen csevegő asszony, férjének szerkesztésben is, meseírásban is kitűnő munkatársa: házasságuk is gyermekien idillikus szerelmes egymásratalálás és együttmaradás volt. Hosszú évtizedekkel élte túl férjét, mindvégig őrizve Pósa Lajos hírét és dicsőségét. - Amikor a híres és népszerű költő-szerkesztő nemzedékeket nevelő Pósa meghalt, egy kritikus azt írta, hogy "neve élni fog, amíg magyar gyermek lesz a földön". - És állítólag Molnár Ferenc mondta, hogy "öreg korára is kisgyermek maradt, de ő volt a legokosabb és legkedvesebb kisgyermek Magyarországon".
